ૐ

''સર્વોત્કૃષ્ટ શુદ્ધિ ત્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ'' ... શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

NÉÉàù

ગોરક્ષા + સત્યાગ્રહ + ભ્રષ્ટાચાર નિર્મુલન આંદોલન = સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિ

અંક -૨ ૧ ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૫ પાના-૮ લવાજમ વાર્ષિક - રૂા.૧૦૦/-

આત્મિકવાણી-રાજવાણી

કરવા યોગ્ય કંઈ કહ્યું હોય તે વિસ્મરણ યોગ્ય ન હોય એટલો ઉપયોગ કરી ક્રમે કરીને પણ તેમાં અવશ્ય પરિણતિ કરવી ઘટે. ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ઉપશમ અને ભક્તિ મુમુક્ષુ જીવે સહજ સ્વભાવરૂપ કરી મૂક્યા વિના આત્મદશા કેમ આવે ? પણ શિથિલ પણાથી પ્રમાદથી એ વાત વિસ્મૃત થઈ જાય છે.

અનાદિથી વિપરીત અભ્યાસ છે, તેથી વૈરાગ્ય ઉપશમાદિ ભાવોની પરિણતિ એકદમ ન થઈ શકે, કિંવા થવી કઠણ પડે ; તથાપિ નિરંતર તે ભાવો પ્રત્યે લક્ષ રાખ્યે અવશ્ય સિધ્ધિ થાય છે. સત્સામાગમનો યોગ ન હોય ત્યારે તે ભાવો જે પ્રકારે વર્ધમાન થાય તે પ્રમાણે દ્રવ્ય-ક્ષેત્રાદિ ઉપાસવા; સત્શાસ્ત્ર નો પરિચય કરવો યોગ્ય છે. સૌ કાર્યની પ્રથમ ભૂમિકા વિકટ હોય છે, તો અનંતકાળથી અનભ્યસ્ત એવી મુમુક્ષુતા માટે તેમ હોય એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

સર્વ જીવને અપ્રિય છતાં જે દુ:ખનો અનુભવ કરવો પડે છે, તે દુ:ખ સકારણ હોવું જોઈએ, એ ભૂમિકાથી મુખ્ય કરીને વિચારવાનની વિચારશ્રેણી ઉદય પામે છે, અને તે પરથી અનુક્રમે આત્મા, કર્મ, પરલોક, મોક્ષ આદિ ભાવોનું સ્વરૂપ સિધ્ધ થયું હોય એમ જણાય છે.

વર્તમાનમાં જો પોતાનું વિદ્યમાનપણું છે, તો ભૂતકાળને વિષે પણ તેનું વિદ્યમાન પણું હોવું જોઈએ, અને ભવિષ્યમાં પણ તેમજ હોવું જોઈએ. આ પ્રકારના વિચારનો આશ્રય મુમુક્ષુ જીવને કર્તવ્ય છે.

કોઈપણ વસ્તુનું પૂર્વ પશ્ચાત હોવાપણું ન હોય તો મધ્યમાં તેનું હોવાપણું ન હોય એમ અનુભવ વિચારતાં થાય છે.

જેમ જેમ ચિતનું શુધ્ધિપણું અને સ્થિરત્વ હોય છે, તેમ તેમ જ્ઞાનીના વચનોનો વિચાર યથાયોગ્ય થઈ શકે છે. સર્વ જ્ઞાનનું ફળ પણ આત્મસ્થિરતા થવી એ જ છે એમ વીતરાગ પુરુષોએ કહ્યું છે, તે અત્યંત સત્ય છે. - શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પત્રાંક ૬૪૩-૬૪૪-૬૪૬ માંથી

આજે કેટલા સત્પરૂષોનો સમાગમ થયો, આજે વાસ્તવિક આનંદસ્વરૂપ શું થયું? એ ચિંતવન વિરલા પુરૂષો કરે છે. - શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતનું કલ્યાણ કરો...શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

''સંતબાલજી સ્ફુરણાવલી''

૧. જે ઊંચો ગુણ આપણામાં ન દેખાતો હોય, તે આપણા નિકટવર્તીમાં જોવા ઈચ્છવાની આશા વધુ પડતી છે; એમ છતાં દેખાય તો ત્યાં દૃષ્ટિને શિષ્યવૃત્તિથી તરબોળ કરી મુકજો.

૨. સમાજ વિકાસની ધૂનમાં આપણે ઘણીવાર વ્યક્તિ વિકાસને વિસારી મૂકીએ છીએ. પણ આપણે એ ન ભૂલીએ કે વ્યક્તિ વિકાસ એ સમાજ વિકાસનું મૂળિયું છે.

૩. સામૂહિક આંદોલન વ્યક્તિનું પ્રેરક છે, પણ વ્યક્તિના સ્વવિકાસ વિના એ પ્રેરણા કાયમ ટકતી નથી.

૪. આપણે સંશયાત્મક બુધ્ધિને જ્યાં સુધી આગળના સ્થાને બેસાડીશું, ત્યાં લગી હૃદય આગળ આવી શકશે નહિ અને શ્રધ્ધા ટકશે નહિ !

૫. કાં તો તમે પોતે જ તમારા માર્ગનો નિશ્ચય કરો અથવા માર્ગદર્શક શોધી એમાં સમાઈ જાઓ. વચ્ચેની દશા ધોબીના કૂતરા જેવી છે.

૬. કોઈ પણ પ્રસંગના લાભહાનિને ''આત્મા''ના ગજથી માપો, બીજા કોઈ ગજથી નહિ એટલે ખરું માપ સહેજે નીકળી જશે.

૭. ગુરુને શોધતાં પહેલા શિષ્ય બનવું જરૂરનું છે. શિષ્ય કરતા પહેલા શિષ્યતા શીખવી જરૂરની છે. જે ગુરુએ શિષ્યતાનો આનંદ લૂટ્યો નથી તે ગુરુ ગુરુતાના આનંદનો અધિકારી નથી.

૮. સત્યાર્થી તે જ કે જે કડવા ઘૂંટડા પી અમૃત પીરસે.

૯. તમને જેટલું તમારી વૃતિ ઠગે છે, તેટલું બીજું કોઈ ઠગતું નથી.

૧૦. તમારી પરસ્પર વિરોધી ઈચ્છાઓ જ તમોને ગુંગળાવી મારે છે. ઈચ્છાઓને ન ટાળી શકો તો
કંઈ નહિ, પણ ઈચ્છાઓનો તાલ તો એક સરખો રાખો.

૧૧. જે મોજ સાધનામાં છે તે સિધ્ધિમાં નથી; જે મજા વિદ્યાર્થી રહેવામાં છે, તે મજા શિક્ષક બની બેસવામાં નથી; જે લિજ્જત સાંભળવામાં છે તે સંભળાવવામાં નથી; જે આનંદ આચરવામાં છે, તે આનંદ ઉપદેશવામાં નથી.

૧૨. જેનું અનુકરણ કરવા ઘણા લોકો લલચાતા હોય, એ પુરુષે પળે પળે ચેતતા રહેવું જોઈએ. એની એક પણ ક્રિયા

વિવેકની ગળણીથી ગળાયા વિનાની ન થવી જોઈએ. - મુનિશ્રી સંત બાલજી.

સ્વચ્છતા વિષે ગાંધીજી

અત્યારે આપણે ત્યાં 'સ્વચ્છતા અભિયાન' પણ વ્યાપક ચર્ચામાં છે. સ્વચ્છતા વિશે પણ બાપુએ સત્ય અને અહિંસા જેટલો જ આગ્રહ સેવ્યો હતો. દેશને સ્વતંત્રતા અપાવવા જેટલું જ મહત્ત્વ જીવનમાં સ્વચ્છતા જાળવવા બાબતે તેમણે આપ્યું હતું. બાપુની ખૂબી એ હતી કે જ્યાં ગંદકી દેખાતી ત્યાં બાપુ પોતે સફાઈ કરવા લાગી જતા હતા. ટીવી-કૅમેરાની સામે જ તેમણે સફાઈકામ નહોતું કર્યું. સ્વચ્છતા બાપુ માટે પ્રદર્શનનો કે ઉપદેશનો મુદ્દો નહોતો, એ તેમનો સ્વભાવ હતો. તેમણે સ્વચ્છતા વિશે શું કહ્યું છે ?

'જો આપણે પશ્ચિમ પાસેથી કોઈ એક જ વસ્તુ શીખવાની હોય તો એની ચોખ્ખાઈની પદ્ધતિ છે. પશ્ચિમના લોકોએ સામૂહિક સ્વચ્છતાનું જે શાસ્ત્ર રચ્યું છે એમાંથી આપણે ઘણું શીખવાનું રહ્યું છે.'

સ્વચ્છતા જાળવવાની ફરજ માત્ર સરકારની જ થોડી હોય ? એ વિશે પણ બાપુને જ પૂછીએ બાપુ કેવો જવાબ આપે છે ?

'કોઈ પણ મ્યુનિસિપાલિટી કેવળ કર નાખીને કે પગારદાર માણસો રાખીને સ્વચ્છતા અને ગીચતાના સવાલને પહોંચી ન જ શકે. આ મહત્ત્વનો સુધારો તવંગર અને ગરીબ બન્નેના પૂરેપૂરા અને મરજિયાત સહકારથી જ થઈ શકે.'

આમ તો બાપુએ એક જ વાક્યમાં કહ્યું છે કે 'પવિત્રતા પછી તરત જ સ્વચ્છતાનું સ્થાન છે.'

આપણે પવિત્રતા અને સ્વચ્છતા વચ્ચેનો ડિફરન્સ કદી સમજ્યા જ નથી. ગંગા નદીને આપણે પવિત્ર સમજીએ છીએ પણ એને સ્વચ્છ રહેવા દીધી નથી. આપણાં મંદિરો અને મૂર્તિઓને આપણે પવિત્ર કહીએ છીએ, પણ ત્યાં ગંદકી અને ગિરદીનો ઉપદ્રવ છલકાતો રહે છે. ધર્મના નામે, પરંપરાના નામે આપણે જે ગંદકી કરીએ એ ગંદકી પવિત્ર નથી હોતી.- રોહિત શાહ (મીડ-ડે માંથી સાભાર)

સ્વચ્છતાના આગ્રહી બાપુને સાચા અર્થમાં શ્રધ્ધાંજલિ

જે સ્વચ્છતા માટે આપણે આજે અભિયાન ચલાવવું પડે છે તેની વાત વર્ષો પહેલા રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીએ કરી હતી. ગાંધીજી વિલાયતથી ભારત પરત ફર્યા બાદ ગંદકી ફેલાયેલી જોઈને સ્વચ્છતાની વાત લોકોને ઘરે ઘરે જઈને સમજાવી હતી. મીઠાના સત્યાગ્રહની લડતના કારણે આઝાદીના ઈતિહાસમાં જાણીતું બનેલું દાંડી ગામે ગાંધીજીએ ચિંધેલા સ્વચ્છતા ત્યાં પ્રભુતાની વાતને સાર્થક કરીને બાપુને અનોખી અંજલી આપી છે.

દાંડી ગામમાં ૩૦ જાન્યુઆરી ૨૦૧૧ના દિવસે સમાજશાસ્ત્રમાં ડૉક્ટરેટ થયેલા કાળુભાઈ ડાંગરે સફાઈ અભિયાન શરુ કર્યું હતું. ગામ લોકોના સહકારથી આજે દાંડી ગામ સ્વચ્છતા અને વ્યક્તિગત શૌચાલયમાં સો ટકા સિધ્ધિ મેળવી ચૂક્યું છે. નમક સત્યાગ્રહના કારણે ઐતિહાસિક ખ્યાતિ પામેલું ૧૨૮૮ લોકોની વસ્તી ધરાવતું નાનકડું ગામ નવ ફળીયામાં વહેંચાયેલું છે. જેમાં મુખ્યત્વે કોળી પટેલ અને હળપતિ જ્ઞાતિના લોકો વસે છે. થોડાક વર્ષો પહેલા આ ગામમાં શૌચાલય તો દૂરની વાત પણ ગામમાં અને ગામ પાસે આવેલા દરિયા કિનારે અત્યંત ગંદકી જોવા મળતી હતી. પણ આજે આ ગામે અત્યંત સિધ્ધિ હાંસલ કરી છે. સ્વચ્છતાની હરીફાઈમાં જીલ્લા કક્ષાએ ગામ પ્રથમ નંબરે આવતા ગુજરાત સરકારે પણ દાંડીને ૧૫ લાખનું ઈનામ આપ્યું છે.

ગાંધીજીના દાંડી ની વ્યક્તિગત શૌચાલયમાં ૧૦૦% સિધ્ધિ

સાબરમતી આશ્રમથી ઈ.સ ૧૯૩૦ માં ગાંધીજી અને તેમની સાથે ૮૦ જેટલા લોકો અંગ્રેજો સામે મીઠાના કરનો વિરોધ કરવા ચાલતા દાંડી ગયા હતા. દાંડી યાત્રા દરમિયાન ગાંધીજીની ટીમ જ્યાં પડાવો કરતી ત્યાં 'અરૂણ' નામની ટુકડી કે જેના લીડર બબલભાઈ મહેતા અને ગુલામ રસુલ કુરેશી હતા. આ ટીમ અગાઉથી પડાવના સ્થળે જઈને અવાવરૂ જગ્યામાં કંતણ બાંધી ટેમ્પરરી શૌચાલયો તૈયાર કરતી હતી. તે સમયે શૌચાલય પ્રત્યેની લોકોની આટલી જાગૃતતા ન હોવા છતાં ગાંધીજી સ્વચ્છતાના આગ્રહી હોવાથી આ પ્રકારનું આયોજન કરવામાં આવતું હતું.

ઘરે ઘરે કચરાપેટી આપવામાં આવી છે. કચરા પેટીમાં એકઠા થયેલા કચરાના નિકાલ માટે ગામના જ લોકોની એક ટીમ રોકવામાં આવી છે આ ટીમ ભીના અને સુકા કચરાનું વર્ગીકરણ કરી તેની અમુક પ્રોસેસ દ્વારા તેનું ખાતર બનાવી વેચે છે.

આઝાદી બાદ ચૂંટણી વિના ગ્રામજનોના સહકારથી સરપંચની વરણી થતી આવી છે. આ સફળતાના કારણે ગામને વિવિધ સંસ્થાઓ દ્વારા પુરસ્કૃત કરવામાં આવે છે.

-સૌ. મુંબઈ સમાચાર-૩૦.૧.૧૫

૧૨૦ યંગસ્ટરનો સ્વેચ્છાએ સોસાયટી સફાઈનો સંકલ્પ

સરકાર દ્વારા સફાઈ અભિયાનને વેગ આપવામાં આવ્યો તેને અમદાવાદના યંગસ્ટર્સે ઝડપી લઈને એક સંકલ્પ કર્યો છે કે અમે દર રવિવારે સોસાયટીના મિત્રો સાથે મળીને નિયમિત સફાઈ કરીશું.

આ અંગે સહજાનંદ રેસિડન્સી સોસાયટીના યંગસ્ટર્સ જયદિપ નાકરાણી કહે છે કે અમે ત્રણ દિવસ સુધી સતત અમારા ૬ બ્લોકની સફાઈ કરી અને પછી બધા મિત્રોએ નક્કી કર્યું કે એક દિવસે કે એક વાર સફાઈ કરવાથી દેશ સ્વચ્છ થવાનો નથી પરંતુ આપણે દર રવિવારે આપણી સોસાયટીની અને આસપાસના વિસ્તારને સાફ રાખીશું તો અન્ય લોકોમાં અવેરનેસ આવશે. અમારૂં આ અભિયાન હમણા તો અમારી સોસાયટી અને આસપાસના વિસ્તારનું જ છે. પરંતુ જ્યારે અમને લાગશે કે સોસાયટીના લોકોમાં જાગૃતતા આવી છે ત્યારે અમે ધીમે ધીમે આસપાસના વિસ્તારોમાં સફાઈ માટે આગળ વધીશું.

વધુમાં સોસાયટીના એક રહીશ કહે છે કે એક દિવસ માટે કોઈક વિસ્તારમાં જઈને સાફ કરવાથી લોકોમાં જાગૃતતા નથી આવવાની અને તે વિસ્તાર સાફ પણ નથી થઈ જવાનો પણ એક જ જગ્યાએ રોજ નિયમિત આપણે સફાઈ કરીશું અને આસપાસના લોકોને પ્રેમ પૂર્વક સમજાવીશું તો ચોક્કસ થોડા સમય પછી લોકો ત્યાં કચરો ફેંકતા બંધ થઈ જશે. સફાઈ માટે શહેરની અનેક કોલેજના યંગસ્ટર્સ જોડાયા છે.

- સૌ. ગુજરાત સમાચાર

તંત્રી સ્થાનેથી

ગોરક્ષા પાત્રનો મૂળ ઉદ્દેશ છે સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિ વિશ્વશાંતિ. આ ઉદ્દેશ અર્થે સાધન અને સાધ્ય બંને શુધ્ધ જોઈએ એ પાયાનો સિધ્ધાંત છે. શ્રીમદ્જીએ તો એક નાના વાક્યમાં એ સિધ્ધાંત સમજાવ્યો છે કે,

''સર્વોત્કૃષ્ટ શુધ્ધિ ત્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સિધ્ધિ''

સર્વાંગીણ પરિણામ એ જ વિશ્વશાંતિ. છેલ્લી બે ત્રણ સદીઓમાં ઘણી ક્રાંતિઓ થઈ, પણ સાધનમાં કંઈક અશુધ્ધિ રહી જેથી પરિણામ બધામાં એકાંગી જ આવ્યા.

એક અદ્ભૂત પ્રયોગ ૨૫૦૦ વરસો પછી સર્વાંગીણ ક્રાંતિનો સત્ય અહિંસાના માધ્યમે ગાંધીજીએ કર્યો. અનેક કાર્યક્રમો થયેલા પ્રજાનો સહકાર હતો, લાખો માણસો શહીદ થયા, ગાંધીજીનું દર્શન અને શ્રધ્ધા સ્પષ્ટ હતા. છતાં સર્વાંગીણ પ્રયોગ હોવા છતા પરિણામ એકાંગી આવ્યું એ પણ ગાંધીજીના દર્શન મુજબનું તો નહિ જ.

ગાંધીજીનો પ્રયોગ સાચો હતો અને છે અને આજની સ્થિતિમાં એ જ એક માત્ર વિશ્વશાંતિનો ઉપાય છે. પણ એમાં કાંઈ એવી સૂક્ષ્મ ભૂલ રહી ગઈ કે પરિણામ એકાંગી જ આવ્યું એ સત્ય નમ્ર ભાવે સ્વીકારવું રહ્યું.

જામનગરથી પ્રફૂલભાઈ દવે લખે છે. ''અહિંસક ક્રાંતિ સાથે તમે 'ગોરક્ષા' ને જોડયું છે તે ઉતમ છે. એ માટે ગોરક્ષા ઉપરાંત અહિંસ ને કેન્દ્રમાં રાખીને બીજા કાર્યક્રમો લેવા પડે.''

સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિ એ સમગ્ર પરિવર્તનની પ્રક્રિયા છે. એટલે અનેક કાર્યક્રમો લેવા પડે એ વાત ખરી છે. એ એક રીત છે. એક બીજી પણ રીત છે કે જેમાં એક કાર્યક્રમમાંથી બીજા અનેક કાર્યક્રમો સહજ ઊભા થતા થાય અને પરિવર્તનની પ્રક્રિયા શરૂ થાય. એવો એક સધે સબ સધે જેવો કાર્યક્રમ છે સ્વચ્છતા યજ્ઞ.

સ્વચ્છતા યજ્ઞ કાર્યક્રમ સહેલામાં સહેલો અને અત્યંત મુશ્કેલ કાર્ય છે. સહેલો એટલા માટે કે આમાં નથી પૈસાની જરૂર કે નથી સંસ્થાની જરૂર છે. જરૂર છે પ્રજાના માત્ર સંકલ્પની જ. આ આપણી નાગરિક ફરજ છે. પૂર્વ રાષ્ટ્રપતિના એક લેખમાં તેમણે લખેલ કે, ''શું તમે દેશ પ્રેમી છો, એ માટે શું તમે દસ મીનીટ ફાળવી શકો છો?'' બસ સંકલ્પ સાથે આ દસ મીનીટની જ જરૂર છે. વિદેશોમાં તો આ સહજ સફળ રીતે પ્રજા પોતાની ફરજ પાળે છે અને એથી એ સફળતાના ગુણગાન ગાંધીજીએ તો કર્યા જ હતા પણ આપણે પણ કરીએ જ છીએ. આ આપણે જાણીએ છીએ તો અહિં કેમ એ કાર્ય ન થાય?

ક્રાંતિના પાયામાં ગોરક્ષા છે. પણ આજે વિશ્વ જે દિશામાં જઈ રહ્યું છે એમાં પશુનું સ્થાન ગૌણ બનતું જાય છે. સરકારી નિયમન-ગોવંશ હત્યા બંધીના કાનૂન વગર ગોરક્ષા અસંભવિત છે. વિનોબાજીના આદેશથી ૧૯૮૨થી દેવનાર ગોરક્ષા સત્યાગ્રહ ચાલી રહ્યો છે. એના પરિણામે દેશના ચૌદ રાજ્યોમાં ગોવંશ હત્યા બંધીના કાનૂન થયા છે. પણ જ્યા કાયદો નથી ત્યાં અને જ્યાં કાનૂન થયા છે ત્યાં ગેરકાયદેસર પણ ગોવંશની કતલ થઈ રહી છે. સરકારની નીતિ પણ એવી છે કે વિકાસને નામે ખેતીની જમીનો છીનવાઈ રહી છે. આવી કઠીન પરિસ્થિતિમાં પશુપાલન થાય છે, અને લાખો માટે એ ગુજરાનનું મૂખ્ય સાધન આજે પણ છે. ગોસેવકો સાધુસંતોના સહકારથી અનેક સંસ્થાઓ પાંજરાપોળો-ગૌશાળાઓ કે અન્ય ગોરક્ષા આધારિત પ્રયોગો કરી રહ્યા છે. તે વંદનને પાત્ર છે. પણ આપણે એ સ્વીકારવું રહ્યું કે સરકારની સહાય વગર કાનૂન વગર-ઈચ્છા વગર ગોરક્ષા શક્ય નથી.

અમારા આત્મ અનુભવ-દર્શનનું આ સ્પષ્ટ દર્શન છે. પણ ગોરક્ષાએ આપણા અસ્તિત્વની જેમ જીવન મરણનો પ્રશ્ન છે. પશુ વગર આપણા અસ્તિત્વની કલ્પના પણ થઈ શકે તેમ નથી. એટલે ગોરક્ષાના પ્રશ્નને ભૂલી શકાય જ નહિ. ગોરક્ષા એ અહિંસક ક્રાંતિનો મુખ્ય પાયો છે. ''ગાય બચશે - દેશ બચશે.''

''સ્વચ્છતા'' વિષે ગાંધીજીએ ખૂબ પ્રયોગ કર્યા છે. એનું એક સફળ વિજ્ઞાન પણ તૈયાર કરેલ. ગાંધીજીનો એ મુખ્ય કાર્યક્રમ પણ ગણી શકાય એટલો બધો ભાર ગાંધીજીએ આપેલ છે સફાઈને. અમને તો ગાંધીજીનું આ વાક્ય બ્રહ્મવાક્ય લાગે છે, ''મારો પાકો વિશ્વાસ થઈ ગયો છે કે, જ્યાં સુધી મારા દેશવાસીઓ સફાઈ નહીં શીખશે ત્યાં સુધી તેઓની પ્રગતિ થવાની નથી.''

આજની પરિસ્થિતિમાં 'સ્વચ્છતા યજ્ઞ' એ વિશ્વશાંતિનું પરમ સાધન છે, કે જેમાંથી બીજા અનેક રચનાત્મક કાર્યક્રમોનો ઉદ્ભવ થાય છે.

આમ પણ બાહ્યરીતે સ્વચ્છતાના કાર્યક્રમના લાભની ગણત્રી કરીએ તો આપણી આંખો આશ્ચર્યથી પહોળી થઈ જાય એટલો બધો લાભ છે. જે કચરો આજે સમસ્યા છે, એ સોનાની ખાણ બની જાય. જો આપણે માત્ર દસ મીનીટ જ આ ફરજ સમજીને ફાળવીએ તો સમગ્ર ભારત ચંદ દિવસોમાં સ્વચ્છ થઈ જાય. આપણે આટલું જ કરવાનું છે આપણે કાગળ, સૂકો કચરો, ભીના કચરો, પ્લાસ્ટીક, કાચ, લોખંડ વિ.વિ. અલગ અલગ રાખીને મ્યુનીસીપાલટીને આપીએ તો સરકારને એમાંથી આવકનો બહુ મોટો સ્ત્રોત મળી શકે છે. અને મોટી મોટી કંપનીઓ સોસાયટીને પૈસા આપીને આ પ્લાસ્ટીક, કાગળ, વિ. કચરો લઈ જાય. આપણને ખબર છે, જોઈએ પણ છીએ કે શહેરોમાં આ કચરા વીણવાવાળા બહેનો બાળકો ગરીબો વિ. માટે આ રોજગારીનું બહુ મોટું સાધન છે. હજારો કુંટુંબો આ વ્યવસાય પર નભે છે. આમાં તો અસંગ્રહિત-અવ્યવસ્થિત મજુરોનું શોષણ થાય છે પણ જો પ્રજા જાગી જાય તો આપણને સહુને બીજા અગણિત લાભ થાય અને અંતરંગ લાભ આપણી એકતાનો, વિચાર શુધ્ધિનો, આચાર શુધ્ધિનો જે મળે તેની તો ગણત્રી જ ન માંડી શકાય એટલો બધો લાભ થાય છે. આપણા સમય શક્તિ સંપતિનો વ્યય જે બીમારીના માટે થાય છે તેમાંથી બચી જવાય.

અમારું દર્શન સ્પષ્ટ છે. ચિત્ર પણ સ્પષ્ટ છે. સ્વચ્છતાના કાર્યક્રમમાં અનેક સંભાવનાઓ છે વિશ્વશાંતિના કાર્યને સફળ થવા માટે. આનું એક સ્પષ્ટ ચિત્ર ૧૯૯૭ના મુનિશ્રી સંતબાલજીના સમાધિ સ્થાને ચિંચણ દરમિયાનના ૧ વરસના મૌન એકાંત સાધનાનો યોગ મળેલ ત્યારે મળેલ. આજે પણ એ જ ચિત્ર છે. એમાં અંશે પણ ફેર નથી પડ્યો હજી.

ઘણાને થશે કે આ ૧૯૯૭ની વાત આટલા બધા વરસો પછી કેમ પ્રગટ થાય છે. અમને આત્મ અનુભવ તો ૧૯૮૧ ના

(અનુસંધાન પાન નં.૫)

કરુણા ખરી, કરુણાસક્તિ નહીં

કેટલાક શબ્દ એક સમગ્ર વિચારનું વહન કરતા હોય છે. તેમાંય શબ્દ જો નવો જ જન્મ્યો હોય ત્યારે તો એ શબ્દ પોતાની સાથે એ શબ્દના માત્ર સર્જકને નહીં, સમસ્ત યુગને સાથે લઈને ચાલતો હોય છે, જેમ કે મહાત્મા ગાંધીનો 'સત્યાગ્રહ' શબ્દ. 'સત્ય' શબ્દ પ્રાચીન-પુરાતન છે. 'આગ્રહ' પણ ઘણો જૂનો, પરંતુ 'સત્યાગ્રહ' શબ્દ ગાંધી પહેલાંના કોશોમાં ક્યાંય ન જડે અને આ 'સત્યાગ્રહ' એ માત્ર શબ્દ નથી. નવા યુગની એક નવી સંકલ્પના છે.

આવા ઘણા બધા શબ્દો વિનોબા દ્વારા પણ મળ્યા છે, જેમ કે 'સત્યાગ્રહી', આપણે સત્યગ્રહણ કરીએ આગ્રહ સત્યને જ કરવા દઈએ, આવો જ એમનો એક શબ્દ છે- કારુણ્યાસક્તિ. 'કારુણ્યાસક્તિ'ની આખી સંકલ્પના સમજાવવી છે, જેથી જીવનસાધકોને કદાચ કોઈ નવી દિશા સાંપડી જાય.

'કારુણ્યાસક્તિ'નો અર્થ થાય-કરુણાને કારણે ઉદ્ભવતી આસક્તિ. આપણાં પુરાણોમાં રાજા જડભરતની વાત આવે છે. ભરત તો ઘણા થઈ ગયા, પણ આ હતો જડ-ભરત રાજા!

રાજા લગભગ બ્રહ્મદશાએ પહોંચી જઈ શકે તેવા મુક્તપુરુષ હતા, પરંતુ જીવનની અંતિમ અવસ્થામાં હરણના એક નાનકડા બચ્ચા માટે કરુણા જાગે છે. કરુણા તો સારી વસ્તુ છે, એ તારીણિશક્તિ છે. ચેતનાનો વિસ્તાર થાય છે ત્યારે જ કરુણા પ્રગટે છે. દયામાં કરુણાભાવ છે, પણ એ નિષ્ક્રિય રહે છે, જ્યારે કરુણામાં દયાભાવ આત્મીય બનીને સક્રિય બને છે. રાજામાં પણ કંઈક કરી છૂટવાનો કરુણાભાવ જાગે છે અને બચ્ચાને પોતાની મઢૂલીએ લઈ જાય છે. એને ઉછેરીને મોટું કરે છે, એ પણ બરાબર! પરંતુ આ કરુણા ધીરે ધીરે એમને બાંધતી જાય છે, કારણકે હરણ માટે આસક્તિ જાગે છે, મોહ પેદા થાય છે. કરુણા બાંધતી નથી, સેવા પણ બાંધતી નથી. બાંધે છે મોહ અને આસક્તિ! કારુણ્યને કારણે પેદા થયેલી આસક્તિ.

વિનોબાએ આ શબ્દ બાપુ માટે વાપરેલ. ગાંધીજી જેવા માટે આવો શબ્દ વાપરવાનું ગજું વિનોબાનું જ હોય! સામાન્ય માણસોનું ગજું નહીં! વિનોબાએ કહેલું કે ગાંધીજીને કૉંગ્રેસ માટે કારુણ્યાસક્તિ જાગેલી એટલે કૉંગ્રેસ માને ન માને તોય છેવટ સુધી એને સલાહ આપતા રહ્યા. ગાંધીજીએ કહેલું કે આઝાદી મળી જાય ત્યાર બાદ કૉંગ્રેસ રાજકારણ છોડીને લોકસેવક સંઘ રૂપે રચનાત્મક કાર્યો ઉપાડે. કૉંગ્રેસ આ વાત સ્વીકારે એવું હાડ જ નહોતું, પરંતુ ગાંધીજીની કરુણા કૉંગ્રેસને રસ્તો બતાવતી રહી. વિનોબાએ આને 'કારુણ્યાસક્તિ' કહી. જોકે, વિનોબાએ એ પણ કહ્યું છે કે અંતિમ ઘડીએ બાપુ આસક્તિમુક્ત હતા. ગોળી વાગી ત્યારે તેમણે હે કૉંગ્રેસ કે હે ખાદી! કે આવું કશું ન કહેતાં એમના મોંમાંથી શબ્દ સર્યો 'હે રામ!'- મતલબ કે કરુણાની આસક્તિ છૂટી ગઈ હતી.

આ કરુણાભાવ, આ સેવાભાવ, આ માતૃભાવ આપણા રવિશંકરદાદામાં પણ હતો. પગ ભાંગ્યા બાદ પથારીમાં પડ્યા પડ્યા, પણ બિહારમાં પડેલા દુકાળમાં લોકોને રાહત પહોંચાડવાની તજવીજ કર્યા કરે! વિનોબા મજાકમાં કહેતા કે ઈશ્વર ભારે દયાળુ છે. એ મહારાજને હંમેશાં કાંઈ ને કાંઈ (રાહત) કામ આપતો રહેશે. એમને કદીય નવરા નહીં પડવા દે!-વિનોબાને નિસબત હતી કે મહારાજ ભગવાન પાસે જાય ત્યારે સંપૂર્ણ અનાસક્ત જાય!

'કારુણ્યાસક્તિ' ન રાખવા માટે બે કારણો છે. એક તો મનમાં મોહ ન જાગે. રાગ પેદા ન થાય. કરુણા વળગણ ન બની જાય! બીજું, આ પ્રતીતિ કે આખરે બધું કરવા કારવવાવાળો પરમેશ્વર છે. એની કરુણા-કૃપાથી જ જગતનો સંહાર થઈ શકે છે. જીવનમાં પણ આવી પડેલાં દુ:ખો કોઈક ને કોઈક સુખનાં બારણાં ખોલી આપતાં હોય છે, એટલે સમજવું જોઈએ કે સુખ અને દુ:ખ બન્ને ઈશ્વરની કૃપા છે, કરુણા છે! બીજાનાં દુ:ખોમાં આપણે સહાનુભૂતિ રાખીએ અને યથાશક્તિ બધું જ કરી છૂટીએ, પરંતુ કોઈને સુખી કરવાનું બીડું ન ઝડપી શકીએ. એ કામ ઈશ્વરનું છે. એટલે એની આસક્તિ યોગ્ય નથી.

'કરુણાસક્તિ' એટલે 'કરુણાગ્રસ્ત' થવું. ચિત્તને કરુણાનું એવું ગ્રહણ લાગી જાય કે પૂરેપૂરા કર્તાહર્તા આપણે જ બની જઈએ. મનુષ્ય તરીકેની આપણી મર્યાદાને પિછાણીએ. આવા ગ્રહણ-વળગણ કે મોહ-માયાથી મુક્ત રહીને કરુણાનો ધોધમાર વરસાદ વરસાવીએ?

વિશ્વને કરુણાની ખૂબ જરૂર છે અને માનવજીવન કૃતાર્થ પણ થાય છે કેવળ કરુણા દ્વારા! એટલે તો કવિવર ટાગોરે ગાયું કે 'હે જીવનનાથ! કરુણા વર્ષન્તા આવો!' આજે માણસ હૈયાસૂનો બની ગયો છે. જે આંખોમાં સહાનુભૂતિનાં આંસુ ઊમટતાં નથી તે આંખો કોડા જેવી છે. આંખોમાંથી ઝરતું સહાનુભૂતિનું અશ્રુબુંદ એ તો ઝળહળતું મોતી છે. આપણે હમદર્દ જરૂર બનીએ, પણ દર્દીની સહાનુભૂતિમાં બીજા રોગના દર્દી ન બનીએ, કોઈના દુ:ખે દુ:ખી થવાની જરૂર નથી. સૌનાં દુ:ખ દૂર કરવાની જરૂર છે.

- મીરાબેન ભટ્ટ, વડોદરા

જેને હરિ તણો આધાર

એનાં સુખડાં અપરંપાર
    જેને હરિ તણો આધાર
દરદ આવે, દુ:ખ સતાવે, લાવે અગન જુવાળ
એને ધરપત કે થશે નંઈ, ક્યાંયે વાંકો વાળ
    એને કાળજે કિલકાર
        જેને હરિ તણો આધાર
ભૂખને દઈ આશરો કરે, બીક શેની બે'ન?
ઠીક છે ઠાકર કરે તે, આપણે દિન-રેન
    એને તો નહીં-નહીં ભાર
    જેને હરિ તણો આધાર
ગામમાં નહી ખોરડું ને સીમમાં નહીં ખેત
તોય એનું સહુને કાજે, હસતું-રમતું હેત
    એનો કર ભરે કિરતાર
    જેને હરિ તણો આધાર
એનું કારભારું કલમવિણ, ખુલ્લી ખાતાવહી
જાવ જઈ કહો જાદવાને કે કરી દિયે સહી
    એની સબ પરે સરકાર
    જેને હરિ તણો આધાર

- મકરંદ દવે -પ્રસાદી-મનોજ રાજગુરૂ

વર્ધા, ગઢચિરોલી બાદ ચંદ્રપુર જિલ્લામાં સંપૂર્ણ દારૂબંધીનો કેબિનેટનો નિર્ણય

ભારતીય જનતા પાર્ટીના છેલ્લા ૨૦ વર્ષથી ચંદ્રપુરથી ચૂંટાઈ આવનારા વિધાનસભ્ય મુનગંટીવાર વિધાનસભામાં ચંદ્રપુર જિલ્લાને દારૂમુક્ત કરવાનો પ્રયાસ કરતા આવ્યા છે. ચંદ્રપુર જિલ્લાના વિસ્તારમાં આવતા ૮૪૭ ગામની ગ્રામ પંચાયતોમાંથી આશરે સાડા પાંચસો ગ્રામ પંચાયતોએ દારૂબંધી કરાવવા માટે પ્રસ્તાવ મંજૂર કર્યા તેમજ આશરે પાંચ હજાર મહિલાઓએ નાગપુરમાં મોરચો કાઢ્યો અને દારૂબંધીની માગણી આગળ વધાવી હતી. મુનગંટીવારે આ સંદર્ભે લોકતંત્રએ આપેલા બધા કાનૂની શસ્ત્રોનો વપરાશ કર્યો.
ડો. અભય બંગ, ડો. વિકાસ આપટેને સાથે લઈને સરકારે એક કમિટી બનાવી હતી પણ કમિટીનો નિર્ણય અમલમાં લાવવા માટે કોંગ્રેસ ગઠબંધનની સરકાર નિષ્ફળ ગઈ ત્યારે મુનગંટીવારે વિશેષાધિકાર હનનની નોટિસ પણ ફટકારી હતી.

મહારાષ્ટ્રમાં સત્તા પલટો થયો ભાજપ શિવસેના યુતિની સરકાર આવી અને મુનગંટીવારની માગણી આજે દેવેન્દ્ર ફડણવીસની સરકારે મંજૂરી કરી હતી. ભાજપ પ્રદેશ કાર્યાલયમાં પત્રકારો સાથે નાણા પ્રધાન ગુનગંટીવારે આ સંદર્ભે પોતાના પ્રધાનપદનું રાજીનામું મુકવાની વાત પણ કરી હતી. જો દારૂમુક્તિનો નિર્ણય લેવામાં આવશે નહીં તો પ્રધાન પદ છોડીને નિકળી જઈશ અને છેલ્લા વીસ વર્ષથી જે ચંદ્રપુર ચૂંટણી ક્ષેત્રના લાખો મતદાતા ચૂંટાઈને વિધાનસભામાં મોકલે છે એ મારા માટે મહત્વના છે, એમ પણ મુનગંટીવારે કહ્યું હતું. અને ફડણવીસ સરકારે આ નિર્ણય લીધો આ પ્રત્યે બધા પ્રધાનોનો આભાર પણ વ્યક્ત કર્યો હતો.

નાણા પ્રધાન હોવાના કારણે રાજ્યનો મહેસુલ દારૂ વેચાણથી મળતો રહી જશે એના કરતા એનાથી મોટીમાત્રામાં લોકોની જાન-માલની હાની થતી અટકાવવી વધુ મહત્વની છે. મહેસુલ વધારવા માટે હું બજેટમાં બીજા ઉપાયો પણ કરી શકીશ, એમ કરીને તેમણે આજના નિર્ણય બાદ હવે ચંદ્રપુર, ગઢચિરોલી, વર્ધામાં દારૂ વેચાણ ન થવા માટે પોલીસોના ૪૪ નવા પદ નિર્માણ કરવામાં આવશે.

૮૪૭ ગ્રામપંચાયત વિસ્તારમાં ૧૭૦૦ ગામોમાં વ્યસન મુક્તિ કેન્દ્ર બનાવવામાં આવશે અને ૩૧ માર્ચ ૨૦૧૫ના દિવસે દારૂ પીવા માટેની ૫૧૫ લાયસન્સનો કાર્યકાલ પૂર્ણ થાય છે એનું રીન્યુએશન કરાશે નહીં, એમ પણ સ્પષ્ટ કર્યું હતું.

- ગુજરાત સમાચાર ૨૧.૧.૧૫

(અનુસંધાન પાન નં.૩નું ચાલુ)

ટ્રેન અકસ્માત પછી જુનાગઢ હોસ્પિટલમાં મહાશિવરાત્રીના દિવસે થયેલો. આ એક ક્ષણનો અનુભવ-દેહ ભિન્ન ચૈતન્યનો-ભેદજ્ઞાનનો અનુભવ વ્યક્તિને સમૂળગો બદલી નાંખે છે. જ્યારે આ ઘટના ઘટે છે ત્યારે સાધકને ખબર નથી હોતી કે શું થયું છે, પણ વ્યક્તિ અંદરથી સાવ બદલી જાય છે. અને સાધના માર્ગે વ્યક્તિની શુદ્ધિની પ્રક્રિયા શરૂ થાય છે. વ્યક્તિ અંતરમુખી થતો જાય છે. મૌન એકાંતના પ્રયોગો થયા સત્શાસ્ત્રનો પરિચય થયો અને ત્યારે સમજાયું કે આ એક ક્ષણનો અનુભવ એ જ તો આત્મજ્ઞાન છે, આત્મસાક્ષાત્કાર છે. (વધુ સામેના પાને)

ગુજરાતનું ગોધન

''ગોવધ બંધ થવો જ જોઈએ''ની ઝુંબેશ એક બાજુ વધતી જતી જણાય છે. પણ બીજી બાજુ આ શું થઈ રહ્યું છે?'' મિરજાપુરનું કતલખાનું જોઈને તાજા આવેલા એક ગોપ્રેમી કાર્યકરે હું અમદાવાદમાં હતો ત્યાં જ ઘા નાખી. ....મેં સાંભળ્યું કે પાસ કરનાર ડોક્ટરો પણ પૈસાને કારણે ગેરકાયદે કતલમાં ઉત્તેજન આપતા હોય છે. તેઓની સગાઈ મુખ્યત્વે પૈસા સાથે હોય છે, ભલે પછી બ્રાહ્મણ કાં ન હોય? ભેલાણને અટકાવવામાં કડક થયેલો કાયદો પણ ગાયોને ખાટકીખાને ધકેલવામાં નિમિત્ત બને છે, તે પણ મેં અનેક મુખેથી સાંભળ્યું.

એક ભાઈને ત્યાં હું ભિક્ષા નિમિત્તે ગયો હતો. ત્યાં મેં એક સશક્ત અને સુંદર જુવાન ગાયને જોઈ. ગાયના આ તાજેતરના માલિકે કહ્યું : '૩૧ રૂપિયામાં આ ગાય મળી છે.' ગો માલિકો મોટા દંડની કે શિક્ષાની બીકે ગાયના ધણી થતા નથી. અને ગાયો હરાજ થાય છે. વાતને આગળ લંબાવતાં તેમણે કહ્યું, 'હું ચાલ્યો જતો હતો ત્યાં એક ગાય વેચાઈ રહી હતી. ૨૫ લગી ઉછામણી બોલાઈને થંભવા લાગી હું પામી ગયો કે આ ગાય સીધી કતલખાને જશે. મેં હરાજીમાં ભાગ લેવો શરૂ કર્યો. વધતાં ૩૧ રૂપિયે તે મને મળી ગઈ. આ ગાય મારે ઘેર આવ્યા પછી દિને દિને વધુ દૂધ આપતી જાય છે. આથી મને મોટો લાભ તો એ થયો કે બાળકોને પ્રાણીપ્રેમ અને ચેતન વિજ્ઞાનનો પાઠ મળે છે. ઉપરાંત અમો ઘરનાં બધાં માણસો વહેલી સવારના ઊઠીને તેને પૂળો પાણી કરીએ છીએ. છાણવાસીદું કરીને અનાયાસે ભક્તિભર્યા શ્રમની મોજ માણીએ છીએ.'

નાના સરખા બંગલાના પ્રાંગણમાં ગાય અને ગાયના ઘાસચારાની ગંજી તથા ખાણાદાણાએ થોડી જગ્યા તો રોકી હતી. પણ મોટરના તબેલા કરતાં આ કેટલું બધું રળિયામણું અને મઘમઘતું વાતાવરણ હતું! અમદાવાદ મ્યુ.ની કાયદાપોથીમાં આને ગુનો ગણાતો હોય તોય ના નહીં, પણ ચોમેરનાં મિલ ભૂંગળાંમાંથી ક્ષણે ક્ષણે દ્રવતી કોલધૂણી કરતાં આમાં વધુ આરોગ્યઘાતક કશું જ નથી ઊલટું ખરી રીતે તો એમાં આરોગ્યપ્રદ તત્ત્વ જ છે, એમાં મને લવલેશ શંકા નથી. -

મુનિશ્રી સંતબાલજી (''વિશ્વવાત્સલ્ય'' ૧૬.૧.૧૯૫૧)

અમારી શુધ્ધિ અર્થે મૌન, એકાંત, અસંગતા, અપરિગ્રહ, પરિભ્રમણ, નર્મદા પરિક્રમા જેવા પ્રયોગો થતા રહ્યા અને સાથે સેવાના સફાઈ, દેવનાર ગોરક્ષા સત્યાગ્રહ, ખેતી, ગોસંવર્ધન, દસ ગુંઠા ખેતી પ્રયોગ, પશુ દવાખાનું, ઝીંઝુવાડા પ્રકલ્પ, ગોમૂત્ર અર્કના પ્રયોગો, છાશ કેન્દ્રો વિ. કાર્યો થતા રહ્યા અને છૂટતા રહ્યા. છેવટે ૨૦૧૩માં બધાજ કાર્યોથી નિવૃત્તિ લઈ નર્મદા કિનારે પ્રાય: મૌન એકાંત-અસંગતા સાથે રણાપુર ગામે સ્થિર થયા. ''આ કશુંજ નથી કરવું'' એ પ્રયોગથી સમજાયું કે સ્થિરતા અને ગતિ બંને એક સિક્કાની બે બાજુ છે અને જે દર્શન થયું છે, ચિત્ર મળ્યું છે તે હવે પ્રગટ કરવાનું છે. અને એ માધ્યમે અમે જે સુખનો અનુભવ કરી રહ્યા છે તે વહેંચવાની પ્રેરણા થઈ છે. એટલે આપણે ફરી ૭ વર્ષ પછી મળી રહ્યા છીએ.

શબ્દોની મર્યાદા છે શ્રીમદ્જીએ તો કહેલ જ છે કે,
''અનુભવ ગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો''

ગોરક્ષા કે લિએ સત્યાગ્રહ

સંત ગોપાલ દાસ ૩૧.૧૦.૧૪ સે તિહાડ જેલ મેં બંદ હૈ. વે ગો-વધ બંદી ઔર ગોચર-ભૂમિ સુનિશ્ચિત કરને કી માંગ કર રહે હૈં, લેકિન ઉનકી સુનને વાલા કોઈ નહીં હૈ. વે તિહાડ કે જેલ નંબર તીન મેં હૈ. વહાં વે સજાયાફ્તા ઔર વિચારાધીન કેદિયોં કે બીચ હૈં. કિસી સામાન્ય કેદી કી તરહ ઉન્હેં ભી દો-એક લોગોં સે મિલને કી અનુમતિ હૈ. બીતે ૩૧ અક્ટૂબર કો પુલિસ ને ઉનપર જો લાઠિયાં બરસાઈ થી, ઉસસે ઉન્હેં ગહરી ચોટ પહુંચી હૈ. ઉનકે શરીર કા નિચલા હિસ્સા અપને સામાન્ય સ્થિતિ મેં નહીં હૈ. વે બેચૈન હૈં, લેકિન ઉનકી યહ બેચૈની ગિરતે સ્વાસ્થ કો લેકર ઉતની નહીં હૈ, જિતની ઈસ બાત સે હૈ કિ સરકાર ને ગો-વધ બંદી કે મુદ્દે કો અપને અજેંડે સે હી બાહર કર રખા હૈ.

સંત ગોપાલ દાસ કી રિહાઈ કે મસલે પર વિકાસ કહતે હૈં, હમારી ચિંતા યહ હૈ કિ ઉનકી તબીયત દિનોં-દિન બિગડ રહી હૈ, લેકિન કહીં કોઈ હમારી બાત સુનને કો તૈયાર નહી હૈં. ગોપાલ દાસ કે સમર્થક મિથલેશ મિશ્ર ને ભી અપને ફેસબુક પેજ પર ચિંતા જાહિર કી હૈ. ઉન્હોંને લિખા હૈ, ''ગીતા પ્રેરણા ઉત્સવ મેં હમને સંત ગોપાલ દાસ કી તાજા સ્થિતી કી જાનકારી દી તો વહાં સાધૂ-સંતો ને ગહરા ક્ષોભ પ્રકટ કિયા, લેકિન બાબા રામદેવ કન્ની કાટ ગએ.'' મિથિલેશ ને આગે લિખા હૈ, ''વહાં અધિકાંશ મંત્રિયોં ને જો પ્રતિક્રિયા દી, વહ મહજ ઔપચારિક લગી.'' વે પાંચ દિસંબર કો સંત ગોપાલ દાસ સે મિલને તિહાડ જેલ ગએ થે. વહાં સે લૌટકર લિખા હૈ, ''કેંદ્ર મેં નઈ સરકાર આને કે બાદ સંત ગોપાલ દાસ જી કો ઉમ્મીદ થી કી ભારતીય સંસ્કૃતિ ઔર ગાય-ગાંવ-ગંગા કી બાત કરને વાલી સરકાર જરૂર ઠોસ કદમ ઉઠાએગી, પર અબ વે સરકાર કે રુખ સે દુખી હૈં.''

સ્મરણ રહે કિ ગોચર-ભૂમિ ઔર ગોરક્ષા કે લિએ સંત ગોપાલ દાસ ઔર ઉસકે સાથી બડા અભિયાન ચલા રહે હૈં. ઈસ મુદ્દે કો લેકર વે ૧૦ મઈ, ૨૦૧૩ સે ૧૪૯ દિન કા લંબા અનશન કર ચુકે હૈં. ફિર બાત નહીં બની તો દેશ ભર કે લોગોં કો અપની બાત સુનાને હરિયાણા કે ઝજ્જર સે દિલ્લી આએ ઔર જંતર મંતર પર ધરના દિયા. ૩૧ અક્ટૂબર, ૨૦૧૪ કો અપને સમર્થકોં કે સાથ પ્રધાનમંત્રી કાર્યાલય જ્ઞાપન દેને નિકલે તો પુલિસ ને લાઠી ચાર્જ કર દિયા. કઈ ધારાએ લગાકર ઉન્હેં તિહાડ જેલ મેં બંદ કર દિયા. ઈસકે બાદ ગોપાલ દાસ ને તિહાડ જેલ મેં હી અનશન શુરુ કર દિયા. જબ સ્થિતિ બિગડી તો રાષ્ટ્રીય સ્વાભિમાન આંદોલન કે સંરક્ષક કેએન. ગોવિંદાચાર્ય આગે આએ. ઉનકે આગ્રહ પર ૨૬ નવંબર કો સંત ગોપાલ દાસ ને અપના અનશન તોડા. લેકિન, વે જમાનત લેને કો તૈયાર નહી હૈં. ઉન્હોંને જેલ મેં હી સત્યાગ્રહ જારી રખા હૈ. દુસરી તરફ ઉનકે સમર્થક ઈસ બાત સે ચિંતિત હૈં કિ ઉનકા સ્વાસ્થ તેજી સે ગિર રહા હૈ. ૩૫ વર્ષીય ગોપાલ દાસ કા વજન ઘટકર ૪૦ કિલોગ્રામ કે આસપાસ આ ગયા હૈ. યદિ જલ્દ ઉન્હેં રિહા નહીં કિયા ગયા તો ઉનકા જીવન સંકટ મેં પડ સકતા હૈ.

જીવન મંદિર

શુચિતા પ્રસન્નતાને શાંતિ
વિલસે મંદિર પરિસરમાં
તમારું મન સુપેરે સંતૃપ્ત
કેમ ન હોય એવી જ ભાવસુવાસ
તમારી ભીતર તમારા ઘરમાં
સૌ સાથેના તમારા સંબંધોમાં
- શાંતિલાલ ગઢિયા, વડોદરા.

''પ્રધાનમંત્રીજી, યહ યાદ રહે...''
''અબ આપકા કલેજા ક્યો નહીં રોતા 'સરકાર''' ?

૨૦૧૨ મેં જૈન ઈંટરનેશનલ ટ્રેડ ઑર્ગનાઈજેશન ને અહમદાવાદ મેં અપના સમ્મેલન રખા. ઈસમેં ગુજરાત કે તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી મુખ્ય અતિથિ થે. અપને ભાષણ કે દૌરાન ઉન્હોંને કહા થા-

'દિલ્લી મેં બૈઠી સરકાર કા ક્યા સપના હૈ આપકો પત્તા હૈ ? કેંદ્ર સરકાર કે લિએ ન તો શ્વેત ક્રાંતિ કા મહત્વ હૈ ન હરિત ક્રાંતિ કા, ઉસે પિંક રિવોલ્યૂશન ચાહિએ, ગુલાબી ક્રાંતિ, જબ હમ કોઈ પશુ કાટતે હૈં તો ઉસકે માંસ કા રંગ ગુલાબી હોતા હૈ. તો ભારત માંસ કે નિર્યાત મેં ક્રાંતિ કરના ચાહતા હૈ. ભારત કી સરકાર ને ઘોષિત કિયા હૈ કિ ઈસ વર્ષ ગોમાંસ નિર્યાત મેં હમ નંબર-૧ રહે હૈં. આખિર કિન ચીજોં પર ગર્વ કિયા જા રહા હૈ ? આપકા કલેજા રો રહા હૈ યા નહીં, મુઝે માલૂમ નહીં. પર મેરા કલેજા ચીખ-ચીખ કર પુકાર રહા હૈ. આપ ચુપ કૈસે હૈં ઔર કૈસે સહ રહે હૈ, મૈં સમઝ નહીં પાતા હૂઁ.

આપકો આશ્ચર્ય હોગા કિ ગુજરાત કા કિસાન કપાસ કા ઉત્પાદન કરતા હૈ ઔર ઉસકા નિર્યાત કરના ચાહતા હૈ તો ઉસ પર એક્સપોર્ટ ડ્યૂટી લગાઈ જાતી હૈ. લેકિન અગર આપ અગર મટન (બકરે કા ગોસ્ત) કા નિર્યાત કરતે હૈં તો ભારત સરકાર આપકો સબ્સિડી દેતી હૈ. મેરે દેશ કી જડોં સે ઉખડે હુએ લોગોં કા મિજાજ દેખિયે - અગર આપ કોઈ ભી કારખાના લગાએ તો આપકો કોઈ છૂટ નહીં, પર અગર કતલખાના લગાયેં તો ૧૫ કરોડ રૂપયે કી છૂટ. યહાઁ તક કિ અગર આપ મટન કા નિર્યાત કરતે હો તો આપકો ૫ સાલ તક ઈન્કમ ટૈક્સ મેં છૂટ દી જાતી હૈ. મૈં કિસી ઔર દેશ કી બાત નહીં કર રહા હૂઁ. જિસ દેશ મેં ભગવાન મહાવીર પૈદા હુએ, ઉસ દેશ કી બાત કર રહા હૂઁ. હિન્દુસ્થાન કી બાત કર રહા હૂઁ. ઔર તબ મૈં કહતા હૂઁ મેરા કલેજા રો રહા હૈ. આખિર દેશ કો કિસ દિશા મેં લે જાયા જા રહા હૈ.'

- સૌ. જિતેન્દ્ર તિવારી -''ક્યા કર રહે હૈ હમ વિકાસ યા વિનાશ'' માંથી.

પત્ર પ્રસાદી

૧. ગો.પા. અંક મળ્યો જાણે કોઈ જૂનો મિત્ર કેટલાય સમય પછી મળ્યો. તેને પુન: પ્રકાશિત કરવાનો નિર્ણય કર્યો તેનો આનંદ છે. સંપાદન પ્રકાશન આપણી અંદરની યાત્રાનો જ એક ભાગ બની રહે છે. અને તો જ સાર્થક થાય છે. ગો.પા. નો એક મજાનો ભાવક વર્ગ તમારી પાસે હતો જ તે પુન: જોડાશે અને વર્તુળ વિસ્તરતું જશે.
પ્રથમ નવ્યાંક સાદ્યંત જોઈ ગયો. તમારી થોડી વાત મૂકી છે તે પણ કદાચ જરૂરી હતી જ, તેમાં કોઈ આત્મશ્લાઘા નથી, યાત્રાનાં સ્થિત્યંતરોજ મૂકાયા છે. મેટર પસંદગીની તમારી પાસે નિજી વિવેક દ્દષ્ટિ છે જ. તમને અભિનંદન અને શુભેચ્છાઓ. - રમેશભાઈ સંઘવી-ભુજ (કચ્છ)

૨. તમારી પત્રિક મળી તેમાં તમે તમારી સાધનાની મથામણ તેમજ આંતરવ્યથા હાલવી છે. અંતરાત્માનો અવાજ એ જ માનવી માટે સત્યદીપ છે. ચારે તરફ જ્યારે નિરાશા દેખાય ત્યારે છેવટે આંતર દેવતા જ આપણું આંગણું અજવાળતા હોય છે.
તમે આ કાર્ય શરૂ કર્યુ એ સારું જ કર્યુ છે.
સંપર્ક એ જીવન્ત ચેતન શક્તિ છે. તેનો લાભ લઈ શકાય તેટલો લેવો. એક બાજુ મૌન તો બીજી બાજુ પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ સંપર્ક - મનુભાઈ પંડિત, મણીનગર, અમદાવાદ

૩. તમે ગો.પા. હિંમતપૂર્વક શરૂ કર્યું છે એટલે સહયોગ તો સારી બાબતમાં મળી જ રહેતો હોય છે. તમે 'ગોરક્ષા' ને અહિંસક ક્રાંતિ સાથે જોડ્યું છે તે ઉત્તમ છે. અહિંસક ક્રાંતિ કરવી હોય તો ગોરક્ષા ઉપરાંત સમાજના દરેક ક્ષેત્રમાં અહિંસાને કેન્દ્રમાં રાખીને વિચારવું પડે અને તે મુજબ કાર્યક્રમો લેવા પડે. તમારા આ સાહસમાં શુભેચ્છા - ડો. પ્રફુલ દવે, જામનગર.

૪. ગો.પા. પુન: પ્રાગટ્ય માટે ધન્યવાદ - શુભેચ્છાઓ, અંકમાં પ્રેરણાદાયી સુચારુ વાંચન સામગ્રી વાંચીને આનંદ થયો. હવે ગો.પા. વિના અટકયે ચાલુ રહે એવી શુભેચ્છા પ્રાર્થના. આવું સરસ સામયિક લોકોને ઉપયોગી વાંચન પ્રદાન કરે છે તે સરાહનિય છે. આપની શુભનિષ્ઠા અને જહેમતને સફળતા મળે એ શુભેચ્છા પ્રાર્થના - બાબુલાલ ગોર, ભુજ (કચ્છ).

૫. ગો.પા. મળતા સાનંદ વિસ્મય થયું. સાડા સાત વરસે એક એવા સામાયિક સાથે પુનર્મિલન થયું જે જીવન યાત્રાના પરમોચ્ચ લક્ષ્ય તરફ દીપજ્યોત ધરતું હતું. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, વિનોબા, સંતબાલજી, ગાંધીજી આદિ પ્રાજ્ઞપુરુષોનું જીવનલક્ષી ચિંતન તેમજ અધ્યાત્મ - વિચારો પુન: માણવા મળશે. ગો.પા. ના પુનરાગમનને હૃદયથી આવકારું છું. - શાંતિલાલ ગઢિયા, વડોદરા

૬. ૨૦૦૭ થી ૨૦૧૪, ૭ વર્ષ સુધી ચિંતન મનન અને મૌન સાધના કર્યા પછી ફરીથી 'ગો.પા.' શરૂ કર્યું અને માસિક લવાજમ અમૂલ્ય રાખ્યું તેથી આશ્ચર્ય સાથે આનંદ થાય છે. આપના તંત્રી લેખથી આપની ગહન સાધના અને અંતરયાત્રા વિષે જાણવા મળ્યું.
વિશેષમાં ૮૫ વર્ષના પૂજ્ય મુનિશ્રી ભાનુ વિજયજી મ.સા. ના આશિર્વાદથી તા.૨.૧૦.૧૪ ના રોજ ''આત્મસિધ્ધિ શાસ્ત્ર''નું નવનીત 'અમૃત' નામના પુસ્તકનું સંપાદન કર્યું હતું. નિષ્કામ ભાવના આપના ઉત્તમ કાર્ય બદલ આપની ભાવનાને વંદન. - મગનભાઈ પટેલ, ભાવનગર.

૭. આપશ્રીની પ્રવૃત્તિ અને નિત્યક્રમથી હું પરિચિત છું. વર્તમાન સમયમાં આવા મૂલ્યો અપનાવનાર વ્યક્તિ મને બહુ ગમે છે. અનુકુળતાએ સિનિયર સીટીઝન મંડળને આપના પ્રવચનનો લાભ આપવા વિનંતિ - જગદીશ ઉદાણી, મલાડ (પૂર્વ)

૮. અંક મળ્યો ઘણા સમયે સદવાંચન સાથે સુવિચાર વ્યવસ્થિત રીતે માણ્યા મૌનમાં ગયા વિના અંદર ન ઉતરાય. તેનાંથી ધીરજ અને વિચારોમાં સ્પષ્ટતા આપોઆપ આવી જાય ખરી. તમારો પુરુષાર્થ સફળતા પામે એજ ઈચ્છા.
લેખોની પસંદગીમાં જે પીરસવામાં આવ્યું છે. તે આત્માનું ખાતર અને પોષણ બને છે, જે વિચારનું અવતરણ માસિકના ઉપર મૂક્યું છે. તે ''સર્વોત્કૃષ્ટ શુધ્ધિ ત્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સિધ્ધિ'' માસિક શા માટે ક્યાં હેતુને વરેલું છે તે દર્શાવી જાય છે.
તમારા પ્રયાસો સફળતાને પામે અને વધારેમાં વધારે લોકોમાં સમજણ થકી જાગૃતિ પ્રસરે એવી આશા છે, અપેક્ષા છે, પ્રભુ પ્રાર્થના છે. - રમેશભાઈ પંડ્યા, જુનાગઢ.

૯. રમેશભાઈ જુનાગઢમાં કરૂણા ઈન્ટરનેશનલ-ચેન્નઈ અને ઈકો ક્લબ દ્વારા શાળાના આવતી કાલના યુવાનોનાં મનમાં કરૂણા, દયા, પ્રેમ, પર્યાવરણ, પશુપક્ષી સંરક્ષણ, પ્લાસ્ટીક થેલીઓનો વિરોધ, ચકલી ઘરનું વિતરણ જેવી કામગીરી કરી રહ્યા છે. - રમેશભાઈ પંડ્યા, જુનાગઢ - ફોન નં.૦૨૮૫-૨૬૩૧૫૯૮

૧૦.ગો.પા. મળતા એવું લાગે છે કે પહેલું ચોમાસું ભરપૂર વરસી ગયા પછી શિયાળો ઉનાળો જતાં, હવે ફરી ચોમાસું જાણે આવી ઊભું અને વરસવા માંડ્યું છે. પહેલા વરસાદ જેવી જ છટા સાથેના આ વરસાદમાંય છે એવી જ વીજ અને એવાંજ વાદળા.
''ગમતાનો કરવો ગુલાલ'' એ મોજમાં મહાલતા રમેશભાઈ. જ્યા જ્યા ગો.પા. પહોંચશે ત્યાં ત્યાં અવશ્ય પર-સેવાની લીલમ ઉગી નીકળશે. એટલું ચોક્કસ - ઈશ્વર પરમાર - ધ્વારકા.

૧૧. અંક મળ્યો અભિનંદન સાભાર
શ્રીમદને પૂ. બાપુની ઉત્તમ વાતો પ્રકાશિત કરી ઉમદા કાર્ય કર્યું છે. સફળતાના સોપાન સર કરો તેવી પ્રભુને પ્રાર્થના- કિરણભાઈ શાહ-આણંદ

+É +ÅH{ÉÖÅ
»~ÉÉà{»ÉÙ¶ÉÒ~É-»ÉÉäW{«É
NÉÉàùKÉÉ »ÉI«ÉÉOÉ¾
»É©ÉoÉÇ{É »ÉÊ©ÉÊIÉ,
»É´ÉÉâq«É ¾ÉàÊ»~É÷±É,
PÉÉ÷HÉà~ÉÙ (~É.),

આરામ, આત્મશુદ્ધિ અને ઉપાસના

આશ્રમના વિદ્યાર્થીઓની ક્ષતિઓને સારુ પોતાને જવાબદાર ગણી ગાંધીજીને નવેમ્બર ૧૯૨૫ની ૨૪મીથી ૩૦મી સુધી ઉપવાસ પણ કરેલા. એ ઉપવાસને છેલ્લે દિવસે તેમણે કહ્યું: ‘‘હું તો સત્યનો શોધક છું. મોટી મોટી જબરદસ્ત સરંજામવાળી ધવલગિરીની ચડાઈઓ કરતાં સત્યના મારા પ્રયોગોને હું અસંખ્યગણા અગત્યના માનું છું... મારા અંતરાત્માનો અવાજ સાંભળતો હું અટક્યો કે હું નકામો થઈ પડવાનો છું...’’

એક વાર તેમણે ગૂજરાત મહાવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓ અને અધ્યાપકોને સમજાવતાં કહ્યું હતું: ‘‘આપણે આત્મબળ કેળવવા એકઠા થયા છીએ-તેમાં ભલે એક સાથી હો કે અનેક. આત્મબળ એ જ ખરું બળ છે. એ બળ તપશ્ચર્યા, ત્યાગ, દઢતા, શ્રદ્ધા, નમ્રતા વિના આવતું નથી એ ખચીત માનજો.’’ અને આશ્રમના મંત્રી છગનલાલ જોશીને તેમણે લખ્યું હતું: ‘‘જેમ જેમ અંતરાત્માને સાંભળતા જશો તેમ તેમ તમારા નિર્ણયો શુદ્ધ થશે, તમે શુદ્ધ થશો, નિર્મળ થશો, શાંત થશો.’’

ગાંધીજીને મન આત્મશક્તિ વધારવાનો રસ્તો ઈશ્વરથી ડરીને ચાલવું અને નિરંતર આત્મશુદ્ધિ કરતા રહેવું. આ પ્રક્રિયા તેમને જેટલા પ્રમાણમાં પોતાની વ્યક્તિગત સાધના લાગતી તેટલી જ સમાજનું બળ વધારનારી પણ લાગતી. કારણ તેઓ જીવનને અખંડિત રીતે જોતા. તેમના મનમાં ખાનગી અને જાહેર જીવન એવા ભેદ નહોતા. જેમ એક વૈજ્ઞાનિક પોતાનો પ્રયોગ એની નાનકડી પ્રયોગશાળામાં કરે છે, પણ એ પ્રયોગને અંતે એને લાધેલું તથ્ય એ આખી દુનિયા સારુ ઉપલબ્ધ હોય છે, તેમજ ગાંધીજીને મન આત્મપરીક્ષણ અને આત્મશુદ્ધિ મારફત મેળવેલું સત્ય પણ જગત આખા સારુ ઉપલબ્ધ હતું. જેન એમાં રસ હોય તે અનુભવનો લાભ લે. સ્વિટ્ઝર્લેંડની ‘વર્લ્ડ્ઝ યૂથ’ પત્રિકાના તંત્રીને તેમણે પોતાના અનુભવનો સાર અત્યંત સંક્ષેપમાં પણ અચૂક રીતે પાઠવ્યો: ‘‘સત્ય અને પ્રેમ મારા જીવનના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો રહ્યા છે. ઈશ્વર જે અવર્ણનીય તેનું કંઈક વર્ણન કરી શકાય તેમ હોય તો મારે કહેવું જોઈએ કે ઈશ્વર સત્ય છે. તેને, એટલે કે સત્યને, પ્રેમ સિવાય બીજી રીતે પહોંચવું અશક્ય છે. પ્રેમ પૂરેપૂરો માત્ર ત્યારે જ વ્યક્ત થઈ શકે જ્યારે માણસ પોતાની જાતને શૂન્યવત્ બનાવી દે. શૂન્યવત્ થવાની આ પ્રક્રિયા પુરુષ કે સ્ત્રી કરી શકે એવો એક મહાનમાં મહાન પુરુષાર્થ છે. કરવા જેવો એ જ એક પુરુષાર્થ છે એ ઉત્તરોત્તર વધતા જતા આત્મસંયમ દ્વારા જ એ થઈ શકે એમ છે.’’

આ પુરુષાર્થને ગાંધીજી કઠણ જરૂર માને છે, પણ તેથી તેનાથી તેઓ ડરી જતા નથી. તેમને તો જીવનને ડગલે ને પગલે આ બાબત કરેલા પ્રયત્નોને લીધે એના કેટલાક ધોરી માર્ગ મળી ચૂક્યા છે. આ માર્ગમાં ચાલનારે વધુ ને વધુ નમ્ર બનતા જવાનું છે, એ નમ્રતા છેવટે ભક્તિમાં પલટાવી જોઈએ અને તે ભક્તિ એકનિષ્ઠાથી થવી જોઈએ. (મારું જીવન એ જ મારી વાણી માંથી સાભાર)

BOOK PACKET CONTAINING PRINTED BOOK
POSTED UNDER CLAUSE NO.121 (D) OF P.T. GUIDE

From,
ગોરક્ષા પાત્ર વતી માલિક, મુદ્રક અને પ્રકાશક
રમેશ એસ. દોશી (નિમિત માત્ર)
બી/૬૦૨, નંદનવન કો.ઓ.હા.સો.લિ.
નરસિંગ લેન, મલાડ (પશ્ચિમ),
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૬૪.
મો.નં.: ૭૫૦૬૭૫૦૨૫૧
સંપાદક : રમેશ એસ. દોશી,
બી/૬૦૨, નંદનવન કો.ઓ.હા.સો.લિ.
નરસિંગ લેન, મલાડ (પશ્ચિમ),
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૬૪.
મુદ્રણ સ્થળ : ગોગરી ઓફસેટ, વાગરી પાડા, એ.કે. રોડ, અંધેરી (ઈ), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૬૯.
પ્રેરક : સત્પુરૂષોની પ્રેરણા અને આશીષ.

To,

ઉત્તમ ઉદ્યોગ, કનિષ્ઠ ખેતી !!!

ઉત્તમ ખેતી, મધ્યમ વેપાર, કનિષ્ઠ નોકરી.

આ પરંપરાગત કહેવતમાં ભારતીય માનસ અને કૃષિની મહત્તા દર્શાવાઈ છે. આજીવિકા માટે ખેતી સર્વોત્તમ છે. વેપાર એ મધ્યમ કક્ષાની શ્રેણીમાં આવે છે જ્યારે ખેતી કે વેપાર બેમાંથી એકેય શક્ય ન હોય તો જ આજીવિકા માટે નોકરી કરવી એવું પરંપરાગત લોકમાનસ કહેતું હતું.

વેલ, વર્તમાન સંદર્ભમાં આ કહેવત જો કેન્દ્ર સરકારને પૂછવામાં આવે તો ઉત્તમ ઉદ્યોગ, મધ્યમ નોકરી અને ખેતી છેક છેલ્લા ક્રમે કનિષ્ઠના સ્તરે જતી રહી છે.

રિઝર્વ બેન્કના ગવર્નર રઘુરામ રાજને બે મહિના પહેલાં એક ચર્ચાસ્પદ વિધાન કરતાં એવું કહ્યું હતું કે, ભારતે જો ખરેખર ઝડપી વિકાસ સાધવો હોય તો મહત્તમ લોકોને ખેતરોમાંથી બહાર લાવીને ઉદ્યોગો સાથે જોડવા પડશે. તેમના વિધાનનો અર્થ સ્પષ્ટ હતો. ખેતી થકી થતી આર્થિક તરક્કી એટલી બધી ધીમી અને અનિર્ણયાત્મક છે કે કુલ ઘરેલુ ઉત્પાદન (જીડીપી) વધારવા માટે ઉદ્યોગોનો આશરો લીધા વગર આરો નથી.

રઘુરામ રાજન સાહેબે આ વિધાન વર્લ્ડ બેન્કના ભારત માટેના અહેવાલને ધ્યાનમાં રાખીને કહ્યું હતું, જેમાં વિશ્વ બેન્કના ખરેખાં ગણાતા અર્થશાસ્ત્રીઓએ ભારતને અમેરિકાનું મોડેલ અપનાવવા સલાહ આપી હતી. શું છે અમેરિકાનું મોડેલ?

વિશ્વ બેન્ક કહે છે કે, જુઓ અમેરિકાની ફક્ત ૧ ટકા જ વસ્તી (આશરે ૭ લાખ લોકો જ) પ્રત્યક્ષરીતે ખેતી સાથે સંકળાયેલા છે. તેમ છતાં અમેરિકા ખેત ઉત્પાદનના મોરચે જગતના ટોચના દેશોમાં સ્થાન પાસે છે. ભારતે પણ એ મોડેલને અનુસરવું જોઈએ. વિશ્વ બેન્ક ભારતને આ સલાહ એમને એમ નથી આપતું. ભારતમાં વધી રહેલા શહેરીકરણ અને તૂટી રહેલાં ગામડાંઓનો અભ્યાસ કરીને વિશ્વ બેન્ક એવું કહે છે કે, આગામી દસ વર્ષમાં ફ્રાન્સ, જર્મની અને ઈંગ્લેન્ડની કુલ વસ્તી કરતાં બમણાં લોકો ભારતના ગામડાઓમાંથી શહેરો તરફ વસવાટ કરશે. મતલબ એ થયો કે આગામી દસ વર્ષમાં આશરે ૪૫ કરોડ લોકો શહેરો ભણી ધસી આવશે.

આ સ્થિતિમાં શહેરોની તમામ માળખાગત વ્યવસ્થા તૂટી પડશે. શહેરોને જો બદહાલ બનતાં અટકાવવા હશે તો વધુને વધુ જમીનો હાંસલ કરીને ત્યાં રહેણાક મકાનો અને દુકાનો અને ઓફિસો અને કારખાનાઓ બનાવવા પડશે. એ જમીન ક્યાંથી આવશે? એ સવાલના જવાબમાં વિશ્વ બેન્ક અમેરિકાનું ઉદાહરણ આપે છે અને ભારતને સોનાના ઝળહળતા ચરૂ જેવી ખેતીલાયક જમીન પર કોંક્રિટના જંગલ ખડકી દેવાની સલાહ આપે છે.

વિશ્વ બેન્ક તો કંઈપણ કહે, તાજુબી એ છે કે રિઝર્વ બેન્કના ગવર્નર પણ એજ તર્જપર ખેતીના બુદીના ગીત ગાય છે અને વધુ આઘાત જનક બાબત એ છે કે કેન્દ્ર સરકાર પણ એ જ તર્જને સાચી માનીને ભૂમિ અધિગ્રહણ કાનૂન હળવો કરી ચૂકી છે. બોલિવૂડ અને ક્રિકેટની ચકાચૌધથી અંજાયેલા પ્રસાર માધ્યમો તેમની ટેવ મુજબ ભૂમિઅધિગ્રહણ કાનૂનને, ટીવી ચેનલોની ભાષામાં કહીએ તો, ડ્રાય સબ્જેક્ટ ગણે છે. કારણ કે તેમાં કોઈ ગ્લેમર નથી.

સુનંદા પુષ્કરના મૃત્યુની ચર્ચા કલાકો સુધી થઈ શકે છે કારણ કે તેમાં લવ, સેક્સ, ધોખા છે. આમિરની ફિલ્મ પીકેનો વિવાદ ટીવી ચેનલો પર છવાઈ શકે છે કારણ કે તેમાં રૂપકડા ચહેરા અને લાલચોળ કટ્ટરતા લાવી શકાય છે પણ ભૂમિ અધિગ્રહણ કાનૂનમાં સ્ક્રિન પર બતાડવું શું યાર? ગરીબ ખેડુતના કરચલિયાળા ચહેરા? તર ડાયેલી સૂક્કીભઠ્ઠ જમીન? મીડિયા મેં નયે આયે હો ક્યા? કોઈ દુસરી સ્ટોરી લાઓ યાર...

વાસ્તવિકતાએ છે કે કિસાનની જમીન અત્યંત સરળતાથી મેળવી શકતા આ કાયદા વિશે દેશભરમાં વ્યાપક ચર્ચા થવી જોઈએ. ભાજપ કે કોંગ્રસ કે સપા કે બસપાના પક્ષિય ખેસ ઘડીક કોરાણે મૂકીને ખરા ભારતીય તરીકે આ મૂદ્દાના દરેક પાસાઓને ચકાસવા જોઈએ. ઘરવાપસી અને લવજિહાદ જેવી કટ્ટર ધર્માંધતા કરવી જ છે તો એ તો પછી ય થઈ પડશે. અત્યારે વખત છે કિસાનને, ખેતીને અને ખેતી લાયક સોનલવરણી જમીનને બચાવવાનો.

શું છે મુદ્દો? માંડીને વાત કરીએ. અત્યારે સુધી કાયદો એવો હતો કે કોઈ પણ સરકારે શહેરીકરણ કરવા માટે કે ઉદ્યોગો સ્થાપવા માટે કિસાનો પાસેથી જમીન હસ્તગત કરવી હોય તો આ પ્રકારની કાનૂની અડચણોમાંથી પાર પડવું હતું. જેને લીધે ખેતીનું અને ખેડુતોનું હિત જળવાઈ શકતું હતું. હવે કેન્દ્ર સરકારે લાગુ કરેલા ભૂમિ અધિગ્રહણ કાનૂન મુજબ રાજ્ય સરકારો માટે જમીન હસ્તગત કરવાનું ખાસ મુશ્કેલ રહેશે નહિ. પાયલટ પ્રોજેક્ટ રજૂ કરવાથી સરકાર વટહુકમ બહાર પાડશે અને વટહુકમ બહાર પાડ્યા પછી થોડીક કાર્યવાહી બાદ જમીન હસ્તગત કરી શકાશે.

સિત્તેરના દાયકા સુધી આપણે અનાજ અને કઠોળ અને શાકભાજી અને દૂધ જેવી પ્રાથમિક આવશ્યકતાઓ માટેય આત્મનિર્ભર ન હતા અને હરિતક્રાંતિ, શ્વેતક્રાંતિ સર્જવી પડી હતી. આજે એ બે મહાક્રાંતિના પગલે આપણે આત્મનિર્ભર છીએ. સતત પ્રયોગો અને પ્રોત્સાહનના પગલે ખેતીને કસવાળી કરી શકાઈ છે. જેને લીધે વસ્તીવૃધ્ધિના વિસ્ફોટક દર છતાં ય આપણે અનાજ ઉત્પાદનનો દર પણ સતત વધારતા જઈએ છીએ. તેનું એકમાત્ર સીધી લીટીમાં કહી શકાય તેવું કારણ એ છે કે આપણી પાસે ખેતીલાયક જમીન છે.

જો એ જમીન જ ન હોય તો? હાલ અહી પ્રશ્નાર્થ ચિન્હ છે પણ એ દિવસ દૂર નથી જ્યારે અહીં આઘાત ચિન્હ મૂકવું પડે. હાલ દેશમાં ભયજનક ઝડપે ખેતીલાયક જમીનમાં ઘટાડો થઈ રહ્યો છે. ૧૯૮૮માં દેશભરમાં કુલ ૧૮૫૪ લાખ હેક્ટર જમીન ખેતીલાયક હતી. આજે એ આંકડો પંદર જ વર્ષમાં ૩૨ લાખ હેક્ટર ઘટી ચૂક્યો છે. ખેતીના મોંમાંથી છીનવી લેવાયેલી આ ૩૨ લાખ હેક્ટર જમીન પૈકી ૨૫ લાખ હેક્ટર જમીનનો ઉપયોગ શહેરીકરણ અને ઉદ્યોગ સ્થાપના પાછળ થયો છે. મતલબ કે, ધન-ધાન્યથી લહેરાતા, આંખોને ટાઢક અને પેટને ઓડકાર આપતા લીલાછમ્મ ખેતરો જ્યાં હતા ત્યાં આપણે કોંક્રિટના જંગલો ખડકી દીધા છે.

ઈન્ટરેટ પર સર્ચ કરી જાણતા લોકોએ એક વાર ગૂગલ પર જઈને સર્ચ કરવા જેવો શબ્દ છે: ડેઝર્ટીફિકેશન એન્ડ લેન્ડ

ડિગ્રેડેશન એટલાસ ઓફ ઈન્ડિયા, ઝડપભેર રણમાં પરાવર્તિત થઈ રહેલી અને ખરાબચડી રહેલી જમીનનોએ નકશો જોશો તો ખ્યાલ આવસે કે ભારતની કૂલ ૨૫ ટકા જમીન યા તો રેગિસ્તાને થઈ રહી છે અથવા તો તેની ફળદ્રુપતા શૂન્યવત્ત થઈ રહી છે. એકતરફ આવા નૈસર્ગિક કારણોથી ખેતીલાયક જમીનનો સોથ વળી રહ્યો છે. બીજી તરફ શહેરીકરણના નામે, ઉદ્યોગોના નામે, જીડીપીના નામે, વિકાસની ચકાચૌંધના નામે આપણે બાકી બચેલી ખેતીને ય વેદીપર વધેરી દેવા માટે કાયદા હળવા કરી રહ્યા છીએ.

વેલ, જો સરકાર આપણા ખેડૂતોના હળ તળેથી ખેંચીને જમીન મેળવી લેશે તો એ કોને આપશે? એ માટે વિદેશી કંપનીઓ તૈયાર જ બેઠી છે. રૂપકડા સ્માર્ટ સિટીના વાયદા આપણે સાંભળવા લાગ્યા છીએ. ભારતમાં ઉદ્યોગ શરૂ કરવા માટે વિદેશી કંપનીઓને તો આપણે સામેથી અછોઅછો વાના કરીને બોલાવીએ છીએ. ખેડૂતો પાસેથી છીનવાયેલી જમીનના આવતી કાલે એ માલિકો હશે. આજે જ્યાં ઘઉં ઊગે છે, ઘઉંના છોડમાં જીવાત પાંગરે છે, જીવાત પર નભતા ઉંદર જીવે છે, ઉંદરને આરોગતા સરિસૃપ નભે છે... સહઅસ્તિત્વની કુદરતે બનાવેલી એ આખી સાઈકલ ખતમ થઈ જશે અને ત્યાં મોટરના, રંગના, જહાજના, રસાયણના, ખાતરના કારખાના લાગી ગયા હશે. નામ હશે વિકાસનું નામ હશે રોજગારીનું નામ હશે જીડીપીનું.

કોણ વિચાર કરે છે કે આવતી કાલે હિન્દુસ્તાન શું ખાશે? કોને પરવા છે કે આવતી કાલે ફરીથી અનાજની ઘટ પડશે ત્યારે ક્યાં શકોરું લઈને ફરશું? સિત્તેરના કાયદાની માફક પીએલ-૧૭ તરીકે ઓળખાતા, ઉંદર પણ ન ખાય તેવા લાલ ઘઉં આયાત કરવા પડશે ત્યારે શું થશે?

ભૂમિ અધિગ્રહણ કાનૂની સામે દેશભરના કેટલાંક રાજ્યોમાં વિરોધનો પ્રારંભ થઈ ચૂક્યો છે. પ. બંગાળે તો રિતસર સવિનય કાનૂન ભંગની જાહેરાત કરી દીધી છે અને સ્વયં સંઘ પરિવાર પણ કેન્દ્ર સરકારે લાગુ કરેલા વટહુકમનો વિરોધ કરી રહી છે.

સવાલ સમગ્ર રાષ્ટ્રને, રાષ્ટ્રની મૂળભૂત અને પરંપરાગત ઓળખને, રાષ્ટ્રની માનસિકતાને સ્પર્ધે છે માટે જવાબ પણ ખરાં ભારતવાસી બનીને જ વિચારવો પડશે. એ માટે કોંગ્રેસના, ભાજપના ખેસ અને મોદીના કરિશ્માના મંજીરા બાજુ પર મૂકવા પડશે.

ખેતી ભણી કદમએ એક કરવા જેવી ઘરવાપસી નથી લાગતી? - સૌ. ગુજરાત સમાચાર

બુરી નઝરવાલે તેરા મુંહ કાલા

હંમેશા કોઈની ને કોઈની ફરિયાદ કરતા રહીએ છીએ. પ્રશાસનની ફરિયાદ કરીશું અને નેતાની ફરિયાદ કરીશું. બૉસ માટે પણ આપણી પાસે ફરિયાદ છે અને સાથી કર્મચારી માટે પણ આપણી પાસે બહુબધી ફરિયાદો છે, પણ હું કહું છું કે આપણે કેમ ક્યારેય આપણી તરફ નજર નથી કરતા. જો આપણે એક વખત આપણી અંદરની ફરિયાદ દૂર કરવાની કોશિશ કરીશું તો બનશે એવું કે બીજા લોકો માટે રહેલી ફરિયાદો આપોઆપ આપણા માટે હળવી થશે અને આપણને રાહતનો અનુભવ થશે.

જો સુધરવા માટે તૈયાર હો તો સૌથી પહેલાં સ્વચ્છતાની બાબતમાં સુધરવાનું છે. ભારત સરકારે સ્વચ્છ ભારતનો નારો ભલે આપ્યો, પણ સાવ સાચી વાત તો એ છે કે આપણે ચોખ્ખાઈ રાખવી જોઈએ એવું કહેવું પડે એ વાત જ શરમજનક છે. ક્યારેય કોઈને કહેવું પડે છે કે ભલા માણસ, કપડાં પહેરો અને ધારો કે આવું કહેવું પડે તો એ માણસને આપણે કઈ કૅટેગરીમાં ગણીએ? કાં તો બાળકની કૅટેગરીમાં એની ગણતરી કરવી પડે અને કાં તો તેને પાગલ માનવો પડે. મૅચ્યોરિટી દેખાડવાનો સમય છે ત્યારે આપણે પહેલી મૅચ્યોરિટી આ બાબતમાં દેખાડીએ અને મ્યુનિસિપાલિટીની કે સફાઈ કામદારોની વાતો કરવાને બદલે સ્વચ્છતા માટે આપણી જે જવાબદારી છે એ જવાબદારી નિભાવીએ.

- રંગભૂમિના જાણીતા, કલાકાર-સનત વ્યાસ.

તંત્રી સ્થાનેથી

પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીજીએ સ્વચ્છ ભારત અભિયાનને અગ્રીતા આપી છે. પણ એ રાજકીય કાર્યક્રમ છે, એના પાયામાં સત્ય, ધર્મ, અધ્યાત્મ, અહિંસા નથી. એટલે પ્રજા પોતાની ફરજ સમજી એમાં યોગદાન ન આપે ત્યાં સુધી માત્ર સરકારથી એ સફળ થશે નહીં. પ્રધાનમંત્રીની બધી વાતમાં સહમતિ શક્ય નથી અને એ જરૂરી પણ નથી પણ 'સ્વચ્છ ભારત' ના કાર્યક્રમમાં તો બધા સહમત થઈ શકે તેમ છે. પ્રધાનમંત્રીએ પ્રસિધ્ધ મહાનુભાવો, સંસ્થા, વિ.ને પણ આમાં જોડ્યા છે. માત્ર પ્રજાની જાગૃતિની જ જરૂર છે.

ભાજપને સતા મેળવવામાં ચુંટણીમાં ગોરક્ષા સંકલ્પનો એમના વચનનો બહુ મોટો ફાળો છે એ ભાજપ ન ભૂલે અને હવે વહેલી તકે મહારાષ્ટ્ર સરકારે જે ગોવંશ હત્યા બંધી કાનૂન કરેલ છે તેને માન્ય કરે. આ કેન્દ્ર સરકારના હાથનો પ્રશ્ન છે. જે ગાંધી-વિવેકાનંદ-સંસ્કૃતિની વાત અવારનવાર પ્રધાનમંત્રી કરી રહ્યા છે. તો હવે સતા મળી છે તો તેનો સદુપયોગ કરી લે. પરમાત્મા એમને એવી શક્તિ અને પ્રેરણા આપે એજ પ્રાર્થના છે. દિલ્હીમાં ''ગોરક્ષા પ્રશ્ને'' સંત ગોપાલ દાસજી દિલ્હી જેલમાં ૩૧.૧૦.૧૪ થી છે. છાપા, ટીવી, મીડિયામાં એનો નાનો સરખો ઉલ્લેખ પણ ક્યાંય નથી થયો. સતાનો આમાં કેટલો હાથ હશે?............ ખેર યાદ રાખજો કે ખુદા કે ઘર દેર હૈ - અંધેર નહી હૈ. ગોપાલદાસજી અંગે ''ગોરક્ષા સત્યાગ્રહ'' તથા નરેન્દ્ર મોદીજીને માટે એક એમનું જ વક્તવ્ય મુકેલ છે. ''શું તમારું કાળજુ હવે નથી કંપતું?''

પ્રાય: ગાંધીજનો અને સર્વોદય પ્રેમીઓ પ્રધાનમંત્રી વિરુધ્ધ વક્તવ્યો આપતા રહે છે, લખતા રહે છે, એમાં સત્યનો અંશ જરૂર છે પણ આડકતરી રીતે આપણે એની ખ્યાતિ જ કરી રહ્યા છીએ. આપણા વચ્ચે એક દિવાલ ઊભી થઈ છે. આપણે 'સ્વચ્છ ભારત' અભિયાનમાં તનમનથી સહાયક થઈએ અને સંવાદની ભૂમિકા તૈયાર કરીએ તો આપણી વાત સરકાર સહર્ષ સાંભળશે તો ખરી જ. એક વિચાર વિનિમયનો પૂલ બને.

ગાંધીજી એક વિભૂતિ છે. વિભૂતિત્વ એ અખંડ તત્વ છે. એટલે એકાંગી રીતે પ્રધાનમંત્રીજી ''સ્વચ્છ ભારત'' ના કાર્યક્રમ અર્થે ગાંધીજીના નામનો ઉપયોગ કરે છે તો ભલે કરે. ગાંધીજીને ગમતું કાર્ય તો કરે છે. પણ એનાથી ગાંધીજીના અંતરમાં પ્રવેશ ન મળે, પામી શકાય નહિ. ગાંધીજી કે કોઈપણ વ્યક્તિ-સંત-સદગુરૂને પામવા હોય તો એમને આખા લેવા પડે. અમુક વાતને માનીએ અમુક નહિ એમ ચાલે નહિ. એમ કરીને વ્યક્તિ છેવટે પોતાને જ છેતરે છે, પોતાની જાત સિવાય જીવ કોઈને છેતરી શકતો નથી એ સહુ હંમેશા યાદ રાખે.

આપના સુચન-પ્રતિભાવ પત્રની આશા છે.

રમેશભાઈ જુનાગઢમાં કરૂણા ઈન્ટરનેશનલ-ચેન્નઈ અને ઈકો ક્લબ દ્વારા શાળાના આવતી કાલના યુવાનોનાં મનમાં કરૂણા, દયા, પ્રેમ, પર્યાવરણ, પશુપક્ષી સંરક્ષણ, પ્લાસ્ટીક થેલીઓનો વિરોધ, ચકલી ઘરનું વિતરણ જેવી કામગીરી કરી રહ્યા છે. - રમેશભાઈ પંડ્યા, જુનાગઢ - ફોન નં.૦૨૮૫-૨૬૩૧૫૯૮

(અનુસંધાન પાન નં.૫)

(અનુસંધાન પાન નં.૩નું ચાલુ)